

Н.В. УШЕНКО, д.е.н., проф.

Бердянський університет менеджменту і бізнесу,

С.Е. БЕКІРОВА

Національна академія природоохоронного і курортного будівництва, м. Сімферополь

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО КОМПЛЕКСУ

У статті визначено ознаки санаторно-курортних послуг, розглянуто взаємозв'язок між споживачами оздоровчих послуг і санаторно-курортними закладами, на основі чого обґрунтовано напрями, шляхи та заходи економічного регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу.

Ключові слова: розвиток, функціонування, економічне регулювання, державне регулювання, ринкове регулювання, санаторно-курортний комплекс, санаторно-курортна послуга.

Постановка проблеми. Санаторно-курортний комплекс є невід'ємною частиною системи охорони здоров'я населення в Україні, а тому його функціонування та розвиток слід розглядати як важливу складову соціально-економічної політики держави, спрямовану на підвищення рівня соціальної безпеки та добробуту людини і суспільства. Ефективність функціонування санаторно-курортного комплексу та сприяння його розвитку в ринкових умовах залежить від активної державної політики щодо його регулювання, використання фінансово-інвестиційних та організаційно-економічних методів впливу. Визначені у Законі України «Про курорти» правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні базуються на принципах державної політики у сфері курортної справи: законодавчого визначення умов і порядку організації діяльності курортів; забезпечення доступності санаторно-курортного лікування для всіх громадян, врахування попиту населення на конкретні види санаторно-курортних послуг; економічного та раціонального використання природних лікувальних ресурсів; сприяння перетворенню санаторно-курортного комплексу України у високо rentабельну та конкурентоспроможну га-

лузь економіки. Це потребує обґрунтування вибору дієвих інструментів і регуляторів економічного характеру, які здатні забезпечити досягнення визначених орієнтирів державної політики. При цьому особливого значення набуває питання раціонального поєднання ринкового і державного економічного регулювання з метою сталого розвитку санаторно-курортного комплексу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дав змогу встановити, що існує досить ґрунтовні дослідження щодо форм, методів і напрямів державного регулювання економічних відносин в рекреаційно-курортній та туристичній сферах. Сучасна ринкова економіка – це економіка, яка регулюється як з боку ринкового механізму, так і з боку державного економічного регулювання.

Як зазначають науковці, ринковий механізм – це сукупність взаємозв'язаних елементів ринку, а саме: попит, пропозиція, ціна, конкуренція, інвестиції, капітал, прибуток, основні економічні закони [7, с. 38; 10, с. 49].

Водночас відносно мало праць про державне економічне регулювання розвитку санаторно-курортного чи рекреаційного комплексу країни. До таких праць можливо віднести роботу К.А. Андрущенко [1, с. 513-514], де вчений обґрунтовує необхідність державного регулювання сталого розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу Черкаського регіону; роботу І.В. Артюхової [2, с. 2-3], яка обґрунтовує роль державного регулювання в підвищенні конкурентоспроможності національного санаторно-курортного продукту; О.О. Бейдик [3, с. 34-36], який доводить, що державне регулювання рекреаційно-туристичних

© Н.В. Ушенко, С.Е. Бекірова, 2013

ресурсів є запорукою підвищення ефективності функціонування рекреаційного та туристичного бізнесу. Помітний вклад в розвиток державного регулювання рекреаційних територій внесла І.В. Бережна [4, с. 31-33], яка обґрунтовує необхідність державного втручання в розвиток рекреаційних територій, пропонує наукові підходи до такого державного регулювання. Концептуальні засади управління розвитком рекреаційної діяльності з боку держави розглядає Л.О. Кобанець. Так, держава повинна забезпечити державне стимулювання розвитку рекреаційної сфери, створення рекреаційного іміджу територій, державну підтримку рекреаційної діяльності, фінансування рекреаційної діяльності, пільгове оподаткування, стратегічне управління та планування [8, с. 100-119]. Роль держави в розвитку ринку курортно-рекреаційних послуг розглядає С.Ю. Цьохла, яка вказує про необхідність і важливість впливу держави на функціонування курортно-рекреаційного комплексу країни [13]. Г.П. Костенко досліджувала окремі положення державного регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу [9, с. 70-74]. Т.І. Ткаченко, досліджуючи питання розвитку туризму та курортів, вказує, що державне регулювання розвитку туризму і курортів перш за все пов'язане з виконанням контролюючої функції за дотриманням вимог законів і нормативних актів щодо функціонування туризму і курортів [12, с. 304].

Поєднання в економічному регулюванні санаторно-курортного комплексу можливостей ринкового механізму і державного економічного регулювання може сприяти його розвитку в масштабах країни.

Мета статті – обґрунтувати напрями вдосконалення економічного регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу України.

Викладення основного матеріалу. Соціальна спрямованість функціонування санаторно-курортного комплексу обумовлена тим, що базові складові цього комплексу – оздоровчі заклади – виступають специфічними організаціями в національній системі охорони здоров'я і виконують

завдання щодо природного лікування, реабілітації, профілактики та оздоровлення різних верств населення.

В умовах ринкової економіки суттєво змінюються тенденції в розвитку споживання, що супроводжуються зміною добробуту населення та структури їх споживчих пріоритетів, характеризуються різким зростанням ролі послуг у системі потреб людини. На це звертає увагу дослідник поведінки споживачів Р.Д. Блекуелл. На його думку, поведінка споживачів є слідством зміни споживчих пріоритетів, які в свою чергу обумовлені розвитком суспільства, зростанням власних доходів населення, створенням і функціонуванням системи соціального захисту людини [1].

Зміни споживчих пріоритетів стосуються будь-яких послуг, зокрема і послуг, що пов'язані з діяльністю санаторно-курортних та оздоровчих закладів. Ці зміни призводять до зростання вимог споживачів до оздоровчих закладів, і якщо санаторно-курортні заклади не враховують ці вимоги, споживач «голосує» проти такого закладу, перш за все своїми грошима.

Послуги, що надають санаторно-курортні заклади своїм споживачам, характеризуються наступними ознаками: відсутністю матеріальної форми, мінливістю під впливом системи чинників, втратою ефекту з часом, відсутністю права власності на результати надання послуг оздоровлення, складністю стандартизації та встановленням норм і нормативів. Виявлені ознаки санаторно-курортних послуг мають суттєве значення для обґрунтування напрямів, шляхів та заходів економічного регулювання розвитку національного санаторно-курортного комплексу. При цьому для подальшого розвитку санаторно-курортних послуг необхідно чітко розуміти, що лікувально-профілактичні та реабілітаційні послуги мають соціальну значимість для населення, особливо для людей, які через різні захворювання втратили повністю або частково свою працездатність. Звідси є багато проблем у функціонуванні санаторно-курортного комплексу через наявні протиріччя між ринковими економічними механізмами і необхідністю участі держави в

підтримці та соціальному захисті значної кількості людей, яким потрібні постійні санаторно-курортні послуги. Отже, для вирішення такого протиріччя необхідно реалізувати низку завдань з боку держави, передусім, прийняти відповідні законодавчі та нормативні акти, які б дали змогу захистити ту частину населення, яка самостійно не може забезпечити собі якісні санаторно-курортні послуги, але яким ці послуги дуже потрібні через різні хвороби, втрату працездатності тощо. Перш за все це стосується дітей, учнівської молоді, дітей-інвалідів, людей, що втратили працездатність внаслідок аварій та професійних захворювань, літніх людей тощо.

Крім соціальної спрямованості санаторно-курортний комплекс має велике значення для національної економіки через формування помітної величини доданої вартості та надходжень до бюджетів різного рівня. Як зазначають науковці, частка санаторно-курортної сфери у ВВП окремих країн може становити від 5 до 25%, а частка працюючих в цій галузі від кількості працездатного населення становить від 15 до 35% [3, 6, 12]. Водночас в Україні частка санаторно-курортних послуг в структурі доданої вартості не перевищує 1-2%, що набагато менше аніж в країнах, де курорти складають вагомий частку в економіці [3].

Діяльність санаторно-курортного комплексу України характеризується наступними показниками (табл. 1).

З даних табл. 1. видно, що в Україні склалась загальна тенденція до скорочення кількості санаторно-курортних і оздоровчих закладів, кількості ліжкових місць в цих закладах та чисельності оздоровлених в них громадян. Зменшується кількість не лише оздоровчих закладів для дорослих, але зменшується і кількість санаторіїв для дітей, що самим негативним чином позначається і дедалі буде позначатися на стані здоров'я нації.

Якщо у 2011 р. загальне скорочення санаторно-курортних та оздоровчих закладів в Україні становило в порівнянні з 1995 р. 11,8%, то скорочення дитячих санаторіїв за той ж період становило 16,1%, а скорочення чисельності оздоровлених громадян за аналізований період досягло 20,8%. Найбільше скорочення оздоровчих закладів торкнулося санаторіїв-профілакторіїв: з 1995 по 2011 рр. їх кількість зменшилася більш як у 2 рази.

Стабільне надання різних санаторно-курортних послуг можливо за умови, коли ефективно функціонують і розвиваються оздоровчі заклади. Тобто є всі основи для ствердження, що якісні та ефективні санаторно-курортні послуги можуть надавати лише ефективно функціонуючі оздоровчі заклади. Звідси існує чітка залежність між споживачами оздоровчих послуг і функціонуванням санаторно-курортних закладів (рис. 1).

Таблиця 1
Показники діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів України
(за 1995, 2005-2011 рр.)

Показники	1995	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Кількість оздоровчих закладів, од.	3417	3245	3164	3110	3073	3041	3011	3012
2. Темпи приросту показника до базисного періоду, %	x	-5,0	-7,4	-9,0	-10,1	-11,0	-11,9	-11,8
3. Загальна чисельність ліжок (місць), тис. од.	562	482	482	466	462	453	449	445
4. Темпи приросту показника до базисного періоду, %	x	-14,2	-14,2	-17,1	-17,8	-19,4	-20,1	-20,8
5. Чисельність оздоровлених, тис. осіб	3515	3267	3278	3486	3592	3122	2987	2942

Продовження таблиці 1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Темпи приросту показника до базисного періоду, %	x	-7,1	-6,7	-0,8	2,2	-11,2	-15,0	-16,3
7. Загальна кількість санаторіїв, од.	489	465	468	471	465	460	456	453
8. Темпи приросту показника до базисного періоду, %	x	-4,9	-4,3	-3,6	-4,9	-5,9	-6,7	-7,4
9. Кількість дитячих санаторіїв, од.	199	173	171	171	171	171	168	167
10. Темпи приросту показника до базисного періоду, %	x	-11,0	-14,1	-14,1	-14,1	-14,1	-15,6	-16,1
11. Кількість пансіонатів з лікуванням, од.	62	59	52	52	53	53	54	55
12. Темпи приросту показника до базисного періоду, %	x	-4,8	-16,1	-16,1	-14,5	-14,5	-12,9	-11,3
13. Кількість санаторіїв-профілакторіїв, од.	517	291	277	269	262	252	234	224
14. Темпи приросту показника до базисного періоду, %	x	-43,7	-46,4	-48,0	-49,3	-51,3	-54,7	-56,7

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України [11]

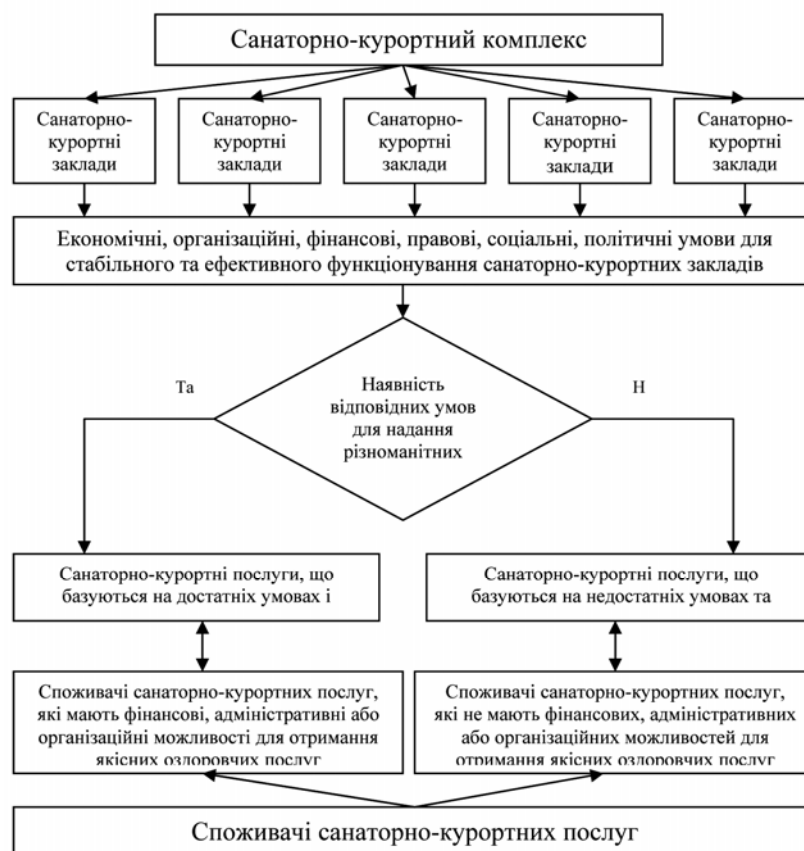


Рис. 1. Взаємозв'язок між споживачами оздоровчих послуг і санаторно-курортними закладами

Джерело: розроблено автором

Оптимізацію цінової політики санаторно-курортних закладів у відповідності до якості послуг і світових тенденцій здійснюють власники та керівництво оздоровчих закладів, виходячи з чотирьох головних складових: 1) реальна вартість надання санаторно-курортних послуг та можливість її зменшення; 2) рівень конкуренції на ринку оздоровчих послуг; 3) вимоги власників щодо дивідендної політики та необхідність використовувати чистий прибуток для інвестиційної діяльності; 4) вимоги держави та місцевої влади щодо здійснення цінової політики.

Матеріальне та моральне заохочення персоналу до якісної та ефективної праці з надання оздоровчих послуг реалізується керівництвом оздоровчих закладів і має вагомое значення для забезпечення ефективності надання санаторно-курортних послуг. Оптимальне співвідношення матеріального і морального стимулювання дає найкращі результати, забезпечує умови для раціонального використання робочої сили, стабільності персоналу, формування позитивного іміджу у споживачів оздоровчих послуг, а також дає змогу суттєво економити ресурси.

Вибір ефективної фінансово-кредитної та інвестиційної стратегії розвитку санаторно-курортних закладів здійснюється власниками та керівництвом. Ефективна фінансово-кредитна політика оздоровчого закладу пов'язана з: 1) формуванням виручки від реалізації оздоровчих та інших послуг; 2) формуванням, розподілом та використанням прибутку; 3) здійсненням ефективної амортизаційної політики; 4) вибором схем фінансування та кредитування операційної та інвестиційної діяльності; 5) здійсненням обґрунтованої кредитної політики; 6) забезпеченням відповідного рівня ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та кредитоспроможності. Ефективна інвестиційна політика пов'язана з: 1) рішенням про вибір схем і методів інвестування коштів в матеріально-технічні об'єкти та інновації лікувально-профілактичного та реабілітаційного характеру; 2) оцінкою доцільності вико-

ристовувати власні, залучені чи позикові кошти для інвестування; 3) оцінка та вибір інструментів владання вільних власних фінансових ресурсів; 4) оцінка ефективності інвестування коштів; 5) прийняттям рішення про залучення нових інвесторів-власників.

Координація взаємодії окремих закладів передбачає, що санаторно-курортні заклади, хоча є конкурентами на ринку оздоровчих послуг, але для ефективного функціонування повинні здійснювати координацію своєї діяльності, щоб не допускати недобросовісної конкуренції, яка негативно позначається на діяльності всіх закладів через втрату іміджу та збільшення витрат на протистояння.

Пошуки та вибір інноваційних санаторно-курортних послуг обумовлено тим, що вітчизняні оздоровчі заклади функціонують в досить специфічному та конкурентному середовищі. Вітчизняним оздоровчим закладам доводиться постійно конкурувати як між собою, так і зовнішніми конкурентами, які постійного оновлюють схеми лікувально-профілактичної та реабілітаційної роботи із споживачами. Звідси всім вітчизняним санаторно-курортним закладам необхідно постійно оновлювати свої послуги, впроваджувати інновації в свою роботу.

Здійснення постійного оновлення матеріально-технічної бази та підвищення рівня якості оздоровчих послуг дає можливість розширювати спектр оздоровчих послуг, надавати більш якісні послуги, формувати принципово новий імідж санаторно-курортного закладу. Однак цей напрям вимагає значних фінансових ресурсів, що обов'язково слід ураховувати при його реалізації. Обґрунтування схем фінансування оновлення матеріально-технічної бази є однією із важливих частин роботи власників та керівництва оздоровчих закладів.

Зміна організаційної та управлінської структури санаторно-курортних закладів обумовлена необхідністю відповідати сучасним вимогам ринкового господарювання. Цей напрям реалізується внаслідок не-ефективної діяльності санаторно-

курортного закладу або у зв'язку з переходом на нову організаційно-правову форму господарювання, зміною власників тощо. Він дає можливість підвищити ефективність діяльності, забезпечити скорочення витрат на адміністративно-управлінський персонал, а також нераціональні витрати на функціонування закладів оздоровлення.

Перехід на більш ефективні приватні форми організації санаторно-курортних закладів та створення об'єднань оздоровчих закладів з метою підвищення фінансово-економічних і лікувально-профілактичних можливостей дає значний результат внаслідок урахування ринкових регуляторів і механізмів, які перш за все концентруються у відповідних організаційно-правових формах господарювання. Водночас створення об'єднань оздоровчих закладів дає змогу зменшити рівень конкуренції між ними та посилити їхні можливості щодо надання більш якісних та ефективних лікувально-профілактичних та реабілітаційних послуг споживачам.

Правове забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу базується на прийнятті законів, постанов та наказів щодо функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу. Цей напрям забезпечує надійну правову базу не лише державного чи місцевого регулювання, а й застосування ринкових регуляторів і механізмів на мікрорівні.

Організаційне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу базується на створенні відповідних державних органів, які забезпечують регулювання, контроль та моніторинг діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів в масштабах всієї країни.

Нормативне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу ґрунтується на розробці і впровадженні системи норм і нормативів, за якими повинні функціонувати санаторно-курортні заклади незалежно від форм власності, організаційно-правового статусу та регіональної приналежності.

Інформаційне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу базується на загальнодержавній

системі інформації щодо функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу. Напрямок дає змогу своєчасно інформувати оздоровчі заклади про прийняті державні рішення, про систему звітності тощо.

Фінансово-кредитне та інвестиційне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу забезпечує систему фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки санаторно-курортних закладів. Цей напрям дає змогу чітко визначити, за яких умов держава буде фінансувати або кредитувати санаторно-курортні заклади, створювати привабливі умови для залучення вітчизняних та іноземних інвесторів, виступати безпосередньо в ролі інвестора в розвитку оздоровчих закладів в різних регіонах країни.

Бюджетно-податкове забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу визначає податкові та бюджетні стосунки оздоровчих закладів з державою, зокрема види податків, податкові пільги, преференції, можливість отримати бюджетні дотації та субсидії.

Науково-методичне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу передбачає це здійснювати на основі обґрунтованих наукою пропозицій. Внаслідок чого даний напрям забезпечує науково-методичну підтримку санаторно-курортного комплексу з боку держави, взаємозв'язок наукових та навчально-наукових установ з санаторно-курортними закладами.

Тарифно-митне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу дає можливість державі регулювати стосунки з санаторно-курортними закладами через проведення ефективної тарифно-митної політики, яка дає змогу суттєво впливати і на цінову політику оздоровчих закладів.

Розглянемо зміст напрямів економічного регулювання санаторно-курортного комплексу з боку регіональної та місцевої влади, тобто на мезорівні. При цьому необхідно зазначити, що регіональна та місцева влада в найбільшій мірі взаємодіє з санаторно-курортними закладами, а тому

має можливість найбільшого впливу на їхнє функціонування та розвиток.

Вирішення проблеми земельних відносин можна вважати найбільш складним в діяльності органів місцевої влади, але вимагає негайних рішень. Реалізація цього напрямку повинна забезпечити інтереси функціонування та розвитку оздоровчих закладів та місцевої громади і місцевого населення.

Оптимізація ринку праці набуває особливої важливості в умовах скорочення чисельності персоналу оздоровчих закладів. При вирішенні питання оптимізації ринку праці в курортних зонах та територіях необхідно урахувати не лише інтереси оздоровчих закладів, але й інтереси місцевого населення, забезпечити працевлаштування як можливо більшого числа мешканців курортних зон і територій, які бажають ефективно працювати в оздоровчих закладах на постійній основі.

Пошуки раціональних взаємовідносин з власниками і керівництвом санаторно-курортних закладів мають на меті формувати між місцевою владою і власниками та керівництвом оздоровчих закладів такі взаємовідносини, які, з одного боку, дозволяють ефективно функціонувати та розвиватися оздоровчим закладам, а з другого боку – мати надійних партнерів, які готові чесно платити податки до місцевого бюджету, створювати умови для розвитку місцевої громади, забезпечувати працевлаштування місцевого населення.

Вирішення проблем енерго-, водо-, газо- та тепlopостачання для санаторно-курортних закладів є однією з головних проблем, вирішивши які місцева влада забезпечить довгострокові можливості надійного функціонування оздоровчих закладів в своєму місці чи районі.

Розвиток транспортної інфраструктури має велике значення для надійної роботи оздоровчих закладів. А тому цей напрям є одним із важливих в діяльності місцевої та регіональної влади.

Забезпечення контролю та моніторингу діяльності всіх учасників санаторно-курортної сфери – у цьому процесі значну відповідальність за контроль якості надан-

ня оздоровчих послуг держава поклала на місцеві органи влади. Звідси постійний контроль і моніторинг стану санаторно-курортних послуг, якості медичного обслуговування, харчування, розважання тощо є завданням місцевої влади, яка повинна своєчасно виявляти недоліки та інформувати оздоровчі заклади про необхідність їх усунення.

Забезпечення підготовки та перепідготовки кадрів для санаторно-курортних та оздоровчих закладів – саме місцеві органи влади повинні контролювати і допомагати санаторно-курортним закладам у цьому питанні.

Забезпечення нормальних конкурентних умов для всіх учасників санаторно-курортної сфери та правовий захист споживачів оздоровчих послуг – місцеві органи влади поряд з державними органами повинні забезпечити контроль за рівними умовами господарювання оздоровчих закладів, а при необхідності здійснювати відповідні консультації, захищати як самі заклади, так і споживачів оздоровчих послуг.

Таким чином, розглянувши основний зміст напрямів економічного регулювання функціонування санаторно-курортного комплексу можливо перейти до обґрунтування шляхів та заходів, які необхідно здійснити, щоб забезпечити виконання зазначених вище напрямів (табл. 2).

Запропоновані напрями, шляхи та заходи економічного регулювання спрямовані на реалізацію довгострокової стратегії розвитку санаторно-курортного комплексу. При цьому найважливішим в процесі економічного регулювання є поєднання ринкових регуляторів, які діють на мікрорівні з регулюванням на рівні держави та місцевої влади, що відповідає макро- і мезорівню. Таким чином, їх реалізація передбачає комплексність і ієрархічність впливу на кінцеві результати. Комплексність впливу базується на тому, що розвиток санаторно-курортного комплексу в сучасних умовах можливий лише при поєднанні ринкових регуляторів і механізмів з економічним регулюванням з боку держави та місцевої влади. Ієрархічність впливу полягає в тому, що в процесі економічного регулюван-

ня задіяні всі три рівні – макро-, мезо- і мікрорівень. Внаслідок застосування ієрархічного підходу до економічного регулювання можливо досягти найбільших результатів. При цьому значення кожного рівня є безсумнівним, але не самодостат-

нім. Звідси ієрархічність впливу економічного регулювання обов'язково повинно підкріплюватися комплексністю.

Таблиця 2

Напрями, шляхи та заходи економічного регулювання функціонування санаторно-курортного комплексу

Напрями	Шляхи	Заходи
1	2	3
Пов'язані з дією ринкових регуляторів і механізмів на мікрорівні		
Оптимізація цінової політики санаторно-курортних закладів у відповідності до якості послуг і світових тенденцій	Розробка і впровадження цінової політики, яка базується на впровадженні програмно-нормативного методу планування ціни	Прийняття довгострокової програми переходу від витратного методу планування до програмно-нормативного методу
Матеріальне та моральне заохочення персоналу до якісної та ефективної праці з надання оздоровчих послуг	Розробка і впровадження політики матеріального і морального заохочення персоналу до праці	Прийняття програми, яка забезпечує стимулювання персоналу до ефективної та якісної праці
Вибір ефективної фінансово-кредитної та інвестиційної стратегії розвитку санаторно-курортних закладів	Розробка і впровадження фінансово-кредитної та інвестиційної політики, спрямованої на розвиток оздоровчих закладів	Прийняття системи рішень, спрямованих на реалізацію фінансово-кредитної та інвестиційної стратегії розвитку
Координація взаємодії окремих закладів	Налагодження ефективної співпраці між закладами	Створення Ради з координації діяльності
Пошуки та вибір інноваційних санаторно-курортних послуг	Розробка і впровадження інноваційної політики оздоровчих закладів	Прийняття програми, що спрямована на реалізацію інновацій в оздоровленні
Постійне оновлення матеріально-технічної бази та підвищення рівня якості оздоровчих послуг	Розробка і впровадження політики щодо постійного оновлення матеріально-технічної бази і підвищення якості послуг	Прийняття програми оновлення матеріально-технічної бази і забезпечення відповідної якості послуг
Зміна організаційної та управлінської структури санаторно-курортних закладів	Оцінка доцільності та ефективності зміни організаційної та управлінської структури	Визначення критеріїв, за якими доцільно та ефективно реалізувати цей напрям
Перехід на більш ефективні приватні форми організації санаторно-курортних закладів та створення об'єднань оздоровчих закладів з метою підвищення фінансово-економічних і лікувально-профілактичних можливостей	Оцінка доцільності та ефективності переходу на нові організаційно-правові форми господарювання та визначення необхідності створення об'єднань санаторно-курортних закладів	Визначення критеріїв та способів, за якими можливо оцінити доцільність та ефективність переходу на нові організаційно-правові форми господарювання та створення об'єднань оздоровчих закладів

Продовження таблиці 2

1	2	3
Пов'язані з дією державного економічного регулювання на макрорівні		
Правове забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження ефективної законодавчої бази розвитку оздоровчих закладів	Прийняття пакету законів, які забезпечать стабільний розвиток санаторно-курортного комплексу
Організаційне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження єдиної системи регулювання санаторно-курортним комплексом	Законодавче створення єдиної системи регулювання розвитку курортного комплексу
Нормативне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження ефективної нормативної бази розвитку санаторно-курортного комплексу	Прийняття на державному рівні системи норм і нормативів для стандартизації послуг
Інформаційне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження системи інформаційного забезпечення санаторно-курортного комплексу	На державному рівні прийняття відповідних рішень про створення інформаційної системи
Фінансово-кредитне та інвестиційне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження законодавчої бази щодо фінансово-кредитної та інвестиційної політики для оздоровчих закладів	Прийняття пакету законів і підзаконних актів щодо реалізації фінансово-кредитної та інвестиційної політики держави
Бюджетно-податкове забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження законодавчої бази щодо бюджетно-податкового регулювання санаторно-курортного комплексу	Вжиття законодавчо-нормативних заходів, що реально впливають на реалізацію бюджетно-податкової політики
Науково-методичне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження системи науково-методичної підтримки розвитку санаторно-курортного комплексу	Прийняття системи рішень, спрямованих на науково-методичне забезпечення розвитку санаторно-курортних закладів
Тарифно-митне забезпечення функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу	Розробка і впровадження тарифно-митної політики держави щодо санаторно-курортних закладів	Вжиття законодавчих і нормативних заходів, щодо реалізації ефективної тарифно-митної політики
Пов'язані з дією економічного регулювання з боку регіональної та місцевої влади (мезорівень)		
Вирішення проблеми земельних відносин	Розробка і впровадження ефективного регулювання земельних відносин	Розробка і реалізація програми щодо вирішення земельних відносин
Оптимізація ринку праці	Розробка і впровадження ефективної системи регулювання місцевого ринку праці	Створення і реалізація системи заходів для більш надійного функціонування ринку праці
Пошуки раціональних взаємовідносин з власниками і керівництвом санаторно-курортних закладів	Налагодження ефективних взаємовідносин між місцевою владою та власниками і керівниками оздоровчих закладів	Створення координаційної Ради щодо забезпечення ефективної взаємодії місцевої влади з власниками і керівниками

Продовження таблиці 2

1	2	3
Вирішення проблем енерго-, водо-, газо- та теплопостачання для санаторно-курортних закладів	Розробка і впровадження системи забезпечення розвитку енерго-, водо-, газо- та теплопостачання для оздоровчих закладів	Реалізація системи заходів, спрямованих на прискорений розвиток енерго-, водо-, газо- та теплопостачання для оздоровчих закладів
Забезпечення розвитку транспортної інфраструктури	Розробка і впровадження системи розвитку транспорту в курортних регіонах	Розробка і поетапна реалізація програми розвитку транспортної інфраструктури курортних регіонів
Забезпечення контролю та моніторингу діяльності всіх учасників санаторно-курортної сфери	Налагодження постійної системи контролю та моніторингу всіх учасників курортної сфери	Внесення пропозицій щодо реалізації системи постійного контролю і моніторингу
Забезпечення підготовки та перепідготовки кадрів для санаторно-курортних та оздоровчих закладів	Розробка системи підготовки та перепідготовки кадрів для оздоровчих закладів	Реалізація програми підготовки та перепідготовки кадрів в курортних регіонах
Забезпечення нормальних конкурентних умов для всіх учасників санаторно-курортної сфери та правовий захист споживачів оздоровчих послуг	Розробка і впровадження системи, спрямованої на забезпечення однакових умов для всіх оздоровчих закладів та забезпечення захисту споживачів послуг	Створення дієвої системи контролю за дотриманням усіма оздоровчими закладами встановлених єдиних вимог та підтримка і захист споживачів послуг

Джерело: розроблено автором

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз стану санаторно-курортного комплексу країни дозволив виявити такі тенденції: зменшення кількості санаторно-курортних закладів та чисельності оздоровлених громадян; зменшення кількості санаторіїв, у т.ч. дитячих; зміна структури санаторно-курортного комплексу, зокрема зростання частки санаторіїв і зменшення частки санаторіїв-профілакторіїв; нерівномірність розташування санаторно-курортних та оздоровчих закладів за регіонами України; втрата єдиної системи санаторно-курортного комплексу країни; нераціональне використання наявного курортного потенціалу; суттєве зростання екологічних проблем; наявність проблем власності в санаторно-курортному комплексі; застаріла матеріально-технічна база санаторно-курортних закладів; сезонність функціонування санаторно-курортних закладів; високі ціни на послуги при відносно низькій якості. Визначено, що проблема санаторно-курортного оздоровлення населення країни з кожним роком стає все більшою

через невідповідність між ринковим механізмом функціонування комплексу та його соціальною спрямованістю. Отже, за сучасних умов реалізація напрямів удосконалення економічного регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу можлива лише при взаємодії державного, ринкового, регіонального та місцевого регулювання. Сукупність визначених напрямів економічного регулювання розвитку санаторно-курортного комплексу на макrorівні спрямована на правове, організаційне, нормативне, інформаційне, фінансово-кредитне та інвестиційне, бюджетно-податкове, науково-методичне, тарифномитне забезпечення його функціонування та розвитку.

Література

1. Андрущенко К.А. Передумови сталого використання рекреаційно-туристичного потенціалу Черкаського регіону / К.А. Андрущенко // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2004. – Вип. 197. – Т. II. – С. 512-517.

2. Артюхова І.В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності національного санаторно-курортного продукту [Електронний ресурс] / І.В. Артюхова. – Режим доступу: http://www.con-fcontact.com/2009_03_05/7_artjuhova.htm.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О.О. Бейдик. – К.: Видавничо-поліграфічний комбінат «Київський університет», 2001. – 395 с.
4. Бережная И.В. Подходы государственного регулирования рекреационных территорий: стратегический уровень / И.В. Бережная, А.А. Ветрова // Экономика и управление. – 2009. – № 5. – С. 30-34.
5. Блэкуэлл Р.Д. Поведение потребителей: пер. с англ. / Р.Д. Блэкуэлл, П.У. Миниард, Д.Ф. Энджел. – СПб.: Питер, 2002. – 624 с.
6. Гаман П.І. Державне регулювання розвитку рекреаційної сфери карпатського регіону України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня докт. наук з держ. управл.: спец. 25.00.02 / П.І. Гаман. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2009. – 40 с.
7. Государственное регулирование рыночной экономики: учеб. / [В.И. Кушлин, В.Н. Архангельский, А.В. Бударина]; под общ. ред. В. И. Кушлин. – М.: Изд-во РАГС, 2005. – 485 с.
8. Кобанець Л.О. Концепція управління розвитком рекреаційної діяльності: монографія / Л.О. Кобанець. – Донецьк: Інститут економіки промисловості НАН України, 2007. – 192 с.
9. Костенко Г.П. Державне регулювання розвитку санаторно-курортних закладів / Г.П. Костенко // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. – 2009. – № 13. – С. 70-74.
10. Курилова Н.А. Развитие государственного экономического стимулирования в условиях рыночной экономики: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.01 – економічна теорія. / Н.А. Курилова. – Саратов: Саратовский государственный социально-экономический университет, 2007. – 23 с.
11. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні: статистичний бюлетень за 2011 р. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 100 с.
12. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
13. Цьохла С.Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток ринку курортно-рекреаційних послуг (методологія, аналіз і шляхи вдосконалення): монографія / С.Ю. Цьохла. – Сімферополь: Таврія, 2008. – 352 с.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013